

Den franske Kolonisation i Algérien

af Emil Elberling, Kand. fil.

Den Aarsberetning, som Algériens Generalguvernør, General Chanzy i Slutningen af forrige Aar afgav til Landets saakaldte „øvre Raad“, indeholder interessante Oplysninger om dets materielle Udvikling i den nyeste Tid og om den tiltagende Bosættelse af Evropæere. Vistnok skrider denne langt fra saa rask frem som i de engelske Nybygder i Nordamerika og Avstralien, og man har tit — og vistnok med fuld Føje — tillagt det franske Folk og dets Regering Mangel paa Evne til at kolonisere; men det maa dog indrømmes, at Forholdene i de senere Aar ere blevne ikke lidt gunstigere, som det kan ses ved Sammenligning med tidligere Opgivelser.

Hovedfejlen ved Algériens tidligere Styrelse har været den, at Myndighederne alene saa paa Landet som en ved Vaabenmagt vunden Besiddelse og kun troede at kunne hævede denne ved de samme Midler. De toge derfor udelukkende Hensyn til Hæren og dens formentlige Tarv og overlode hele Forvaltningen til Officerer. Disse betragtede nærmest Landet som en Øvelses- og Tumbleplads for Tropperne og kastede skjæve Øjne til de evropæiske Nybyggere, der krævede en vis Hensynsfuldhed; ja de nærrede endog ligefrem Uvillie imod dem som ubudne Gjæster, der trængte ind paa deres eget Omraade, og satte dem under et saa strængt og smaaligt Tilsyn, at Lysten til at nedsætte sig dér maatte svækkes til stor Skade for Landets materielle Udvikling*). Og dog burde Regeringen have indset, at Algérien først vilde være sikret for Frankrig, naar det havde faaet en talrig evropæisk Befolkning, og at jo flere Nybyggere der kom ind i Landet, des færre Soldater gjordes det nødig at holde paa Benene. De Militærkolonier, som under Marechal Bugeauds Styrelse grundlagdes med udtjente Soldater, fik intet stort Omfang, og de Deportationer, som fandt Sted efter Arbejderopstanden i Paris i Juni 1848 og især efter Statskupet i December 1851, skaffede vel Algérien en Mængde Nybyggere, men kun undtagelsesvis Landboere, og de gave tillige Kolonisationen et eget Præg, der ikke skulde opmuntre til frivillig Indvandring.

Først 1858 under Prins Napoleons kortvarige Styrelse som Minister for Algérien og Kolonierne,

*. Endnu langt senere var det Tilfældet, at der aarlig kom en stor Mængde Franskmænd over til Algérien for at prøve deres Lykke, understøttede af Staten baade med fri Rejse og Tilbagerejse; men kun en forholdsvist ringe Del af dem bestemte sig til at tage varigt Ophold.

begyndte man at forsøge de civile Myndigheders Indflydelse, til Trods for de militære Ønsker og Traditioner, og tog tillige noget mere Hensyn til Nybyggerne. Senere nærrede Kejser Napoleon nogle fantastiske Planer om at oprette et „arabisk Rige“, d. v. s. fornemmelig støtte Besiddelsen paa Muselmændenes Hengivenhed og søge at knytte dem inderlig til Frankrig. Men det var først efter den store Opstand iblandt Muselmændene 1870—71, at man almindelig indsaa Nødvendigheden af at styrke det borgerlige Element i Forvaltningen og at fremme Landets Bebyggelse. Det Haab, man nærrede om at faa en stor Mængde Elsassere til at bosætte sig og modtage Jord af Staten til Opdyrkning, har dog slaet fejl, og kun nogle faa Tusender have modtaget Tilbudet, skjønt der allerede blandt de tidligere Nybyggere var forholdsvis mange fra Elsass og Lothringen. Med Hensyn til Landets fremtidige Styrelse er der endnu megen Uenighed, nemlig om man skal følge det engelske Forbillede for Kolonialstyrelsen og give Algérien udstrakt Selvstændighed med en folkevalgt Provinsforsamling og en næsten uafhængig Generalguvernør, eller om man hellere bør søge at sammensmelte Landet saa meget som mulig med Frankrig, lidt efter lidt indføre dettes Lovgivning og Indretninger og stille de tre algierske Departementer umiddelbart under den almindelige Centralforvaltning i Paris. Hidtil har den sidste Retning haft Overvægten: Algérien har faaet Repræsentanter baade i Senatet og Deputeretkammeret; desuden folkevalgte Departementsraad og nogen Kommunselvstændighed. End videre ere nu næsten alle enige om, at den militære Forvaltning ikke har været heldig og bør trænges inden for snævrere Grænser. Algérien er derfor ogsaa blevet henlagt under Indenrigsministeriet, imedens det tidligere laa under Krigsministeriet.

Som en naturlig Følge af den Ligegyldighed, der fra Regeringens og de underordnede Myndigheders Side vistes overfor Nybyggerne, gik det i lang Tid kun smaat med *Indvandringen*. 1833 boede der i hele Algérien ikke flere end 3478 Franskmænd og 4334 andre Evropæere, altsaa ikke en Gang 8000 ialt, og deraf den allerstørste Del i Byerne. 1841 vare Tallene stegne til omtrent 17,000 og 19,000, altsaa til mere end det firdobbelte, og 1846 var den evropæiske Befolkning endog naaet op over 100,000 (109,400). Deraf var den større Halvdel (58,000) Franskmænd, medens tidligere de andre evropæiske Nybyggere havde haft Overvægten. Af Resten

vare omtrent to Tredjedele (henimod 34,000) Spaniere, 14,000 halvt Italiener og halv Maltesere, men kun 2500 Tyskere og halvt saa mange Schweizere. Nybyggerne vare altsaa overvejende af romansk Byrd, og det fremgik ogsaa af Dødelisterne, at Tyskere og Schweizere mindst kunde taale Klimaet, som i det hele krævede mangfoldige Offre. 1852 var der 133,000 Evropæere, medens samtidig de muselmandske Stadboere (Mavrerne) opgaves at være lidt over 80,000, Jøderne 20,000 og Negerne 3500; en Tælling af Muselmændene uden for Byerne fandt ikke Sted. Derimod foretoges en saadan 1856, og da var der i hele Landet omtrent 1,400,000 Arabere (Mavrerne medregnede) og 960,000 Kabylere, tilsammen 2,345,000 Muselmænd imod 93,000 Franskmand og 68,000 andre Evropæere*), altsaa 15 Muselmænd for hver Evropæer. Næsten Halvdelen af Evropæerne boede i Provinsen Algier, og i det hele boede to Tredjedele af dem i Byerne. Fordelingen efter Nationaliteter var omtrent den samme som tidligere, undtagen for saa vidt Franskmandenes Overvægt stadig blev større. 1861 var man endnu ikke naaet højere end til 192,746 Evropæere imod 2,800,000 indfødte — Landet var nemlig blevet forøget ved Tilknudning af hidtil frie Landstrækninger — altsaa knap 1 imod 14. Men fem Aar senere var de indfødtes Tal aftaget til 2,650,000, medens Evropæernes var steget til 218,000, og 1872 vare hine som Følge af den store Hungersnød (1865—66) og Opstanden (1870—71) sunkne til 2,123,000, i det Provinsen Algier havde tabt 83,000, Oran 130,000 og Constantine 316,000, d. v. s. næsten en Fjerdedel af sine muselmandske Indbyggere. Jødernes Tal var derimod voxet til over 35,000, og medens det Tilbud, der 1865 blev gjort dem saa vel som Muselmændene om fransk Borgerret imod samtidig Opgivelse af deres særlige Institutioner (Ret til Polygami og rabbinsk Lovfortolkning), hidtil kun var blevet brugt af 150 Personer, vare de 1870 ved et Dekret af Forsvarsregeringen alle blevne naturaliserede som Franskmand og stillede under den almindelige franske Lovgivning. Til Tak for denne borgerlige Ligestilling have de, som det synes, nøje knyttet sig til Frankrig. Ved den sidste Tælling i Januar 1875 udgjorde Evropæerne næsten 260,000, hvoraf 146,000 Franskmand, og Jøderne 32,000; Muselmændene havde derimod i de tre Aar kun haft en Tilvæxt af 40,000, og der er derfor nu kun 7 Muselmænd imod 1 Evropæer, naar Jøderne medregnes hertil, d. v. s.

*) De officielle Tal vare 1,385,432 Arabere, 958,381 Kabylere, 92,730 Franskmand, 68,068 andre Evropæere, deraf 42,218 Spaniere, 9472 Italiener, 6918 Maltesere, 5567 Tyskere o. s. v.

Forholdet er dobbelt saa gunstigt for disse, som det var 1861*). Tilmærkelssesvis kan man sige, at ligesom der medgik 15 Aar, inden Evropæernes Tal steg til 100,000, saaledes har der siden været en Stigning med 100,000 hvert 15de Aar.

Samtidig med, at Tallet paa evropæiske Indvandrere stiger, udvikles ogsaa *Landets Bebyggelse*, og desuden gaar man mere og mere over fra militær til civil Forvaltning. 1857 var der kun 47 civile Kommuner med 170,000 Indbyggere; 1863 stod 550,000 Mennesker under de civile Myndigheder, og i Aarsberetningen for 1876 opgives Civilterritoriets Størrelse til 4,600,000 Hektarer**), d. v. s. lidt over 800 □ Mil, hvoraf næsten en Tiendedel var kommet til i Aarets Løb. Dets Indbyggertal var 1,132,000, hvoraf 252,000 Evropæere og 33,000 Jøder, tilsammen altsaa en Fjerdedel. Henimod en Tredjedel af Civilterritoriets Omfang var delt i 166 „civile Kommuner“, og i disse udgjorde Muselmændene kun Halvdelen af Indbyggerne. Derimod ere Evropæernes Tal kun saare ringe i Civilterritoriets 45 „blandede“ Kommuner, i hvilke der kun er gjort de første svage Skridt til evropæisk Ordning, og næsten forsvindende i Militærterritoriet, der alene styres af Officerer. Dette omfatter endnu den allerstørste Del af Landet, og dets 18 „blandede“ Kommuner med knap 140,000 Indbyggere optage ikke mindre end 6½ Mill. Hektarer, altsaa næsten ½ Gang mere Rum end hele Civilterritoriet; hvor megen Jord der hører til de 32 muselmandske Kommuner med deres 1,220,000 Indbyggere, er ikke opmaalt. Selv i Civilterritoriet eje de evropæiske Nybyggere kun en mindre Del af Jorden. 1856 vare kun 200,000 Hektarer, d. v. s. 360,000 Tdr. Land (35 □ Mile) afstaaede til dem, og deraf endda kun en Tredjedel med fuld Ejendomsret; 1863 havde de dog 520,000 Hektarer (90 □ Mile), og for et Par Aar siden 955,000 (170 □ Mile), vundne dels ved Landuddeling fra Statsmagten, dels ved private Kjøb fra de indfødte. Paa disse Jorder boede omtrent 120,000 Evropæere; men de vare ikke talrige nok til at dyrke dem alle og maatte derfor udleje en Del deraf til indfødte. Til Straf for Deltagelse i Oprøret 1871 have Muselmændene maattet afstaa 325,000 Hektarer eller næsten 60 □ Mile, og naar der til lægges Resten af de fordums tyrkiske Statsgodser, raader Staten over 140 □ Mile Jorder; men en stor Del deraf er uskikket til Dyrkning eller ligger saa langt inde i Landet, at Nybyggere

*) De officielle Tal vare: 145,624 Franskmand, 33,102 Jøder, 113,030 Fremmede og 2,163,536 Muselmænd, hvoraf ikkun 252 havde krævet fransk Borgerret; ialt 2,455,292.

**) En Hektar er 1½ Td. Land.

næppe kunne ventes at ville bosætte sig paa dem. Skjønt Generalguvernør Chanzy viser den største Iver for at fremme Bebyggelsen og til fulde indser Vigtigheden deraf, kan han hvert Aar kun skaffe Jord til omtrent 1000 Familier, og hvis det ikke skal gaa altfor langsomt med Kolonisationen, maa man tænke paa andre Udveje til at skaffe Nybyggere Land til Opdyrkning. Endnu eje de indfødte deres Land i Fællesskab, og 1563 fastslog et Senatskonsult Stammernes Ejendomsret, under Foregivende af at ville sikre dem imod Svig fra Nybyggernes Side; Følgen var, at Bebyggelsen hæmmedes. Først 1873 har man gjort Skridt til at gøre Fællesskabets Ophævelse mulig, men den derom udstedte Lov er kun kommen til Udførelse for en meget ringe Del af Landet. Nationaløkonomen *Leroy Beaulieu* har derfor gjort det Forslag, at Staten hver Gang, den vil bygge en Vej eller Jærnbane, skal afkjøbe de indfødte Stammer et Bælte af henholdsvis 1 eller 5 Kilometres Bredde paa hver Side (altsaa $\frac{1}{4}$ eller $1\frac{1}{4}$ Mils Bredde i det hele) og senere sælge Jorden til Nybyggere. Derved vilde der blive tilstrækkeligt Areal til en betydelig Indvandring, og de indfødte vilde samtidig opnaa, hvad de trænge mest til, nemlig Kapital til at udvikle deres Landbrug. Kunde man paa denne Maade aarlig bosætte 25—30,000 Fransk-mænd i Algérien, vilde dette Land rimeligvis inden Aarhundredets Udgang tælle henimod en Million europæiske Nybyggere og være en overordenlig vigtig Besiddelse for Frankrig.

Om denne store Plan lader sig virkelig gøre, maa være Fremtiden forbeholdt; endnu er intet Skridt gjort i den Retning. Dog kan der allerede paavises en betydelig Fremgang i Landets *Produktion* i Løbet af den sidste halve Snes Aar. 1866 var der ikkun tilsaaet 1,714000 Hektarer eller 3,100000 Tdr. Land med Korn, og det aarlige Udbytte var da 16 Mill. danske Centnere; 1869 var Arealet lidt mindre, men Udbyttet steg til 23 Mill. Ctn.; 1874 tilsaaedes 2,730000 Hektarer eller næsten 5 Mill. Tdr. Land, hvoraf Udbyttet blev 32 Mill. Ctn., og 1875 voxede Arealet til 3 Mill. Hektarer og Udbyttet til næsten 40 Mill. Ctn. 25 Aar tidligere maatte der derimod indføres en betydelig Del Korn, og først 1855 blev Landet istand til at udføre Korn dels til Frankrig, dels til Hæren paa Krim. Tobaksavlen blev først indført i Algérien 1843, og ti Aar senere vare endnu kun 2300 Hektarer (4170 Tdr. Land) tilplantede dermed; 1869 var Arealet næsten dobbelt og 1875 tredobbelt saa stort, og medens Staten, der jo i Frankrig har Tobaksmonopol, 1852 knap opkjøbte 3 Mill. Pd., købte den 1875 $8\frac{1}{2}$ Mill. Pd., hvorhos den hele Ayl var $11\frac{1}{4}$ Mill. Pd. Tobakken skal være af fortrinlig Kvalitet. Høravlen er

heller ikke gammel i Landet; dens Omfang fordobledes for 1869 til 1874, og i det sidstnævnte Aar brugtes næsten 10,000 Hektarer (18,000 Tdr. Land) dertil. Bomuldsavlen, som man under den nordamerikanske Borgerkrig (1861—65) havde sat megen Lid til, og som ogsaa den Gang fik noget Opsving, er senere helt ophørt, fornemmelig som Følge af Vandmangel. Vinavlen udbredtes derimod stadig; 1866 havde Nybyggerne 15,000 og 1874 20,000 Tdr. Land tilplantede med Vinstokke, og Udbyttet, som 1864 kun var 60,000 Hektoliter, var 1866 100,000 og 1874 230,000*). Desuden dyrke de indfødte Vin paa et ikke ringe Areal, saa at Høsten var ikke lidt større. Ogsaa forbedres selve Tilvirkningen, især ved indvandrede Vinavlere fra Syd-Frankrig, som ere blevne fordrevne af Druesygdommens Ødelæggelser; og om nogle Aar, naar Vinstokkene ere blevne store, venter man et Udbytte af flere Millioner Hektoliter. — Indhøstningen af Alfa Planten, der giver et ypperligt Hjelpestof til Papirtilvirkning, og som voxer vild paa Højsletterne i umaadeligt Omfang, forøges aarlig og vil sikkert blive langt større, naar Vejene paa Højsletten blive færdige; der udføres nu aarlig omtrent 60,000 Tons, deraf tre Fjerdedele til England. I de senere Aar har man foretaget store Plantninger af det blaa Gummitræ (*Eucalyptus*), der foruden at afgive et ypperligt Ved ogsaa indeholder mange lægende Stoffer (især imod Feber), og som ved sin Væxt opsuger usunde Vædsker af Jorden og derved forbedrer Klimaet. Da det tilmed voxer meget hurtigt og opnaar en betydelig Størrelse, er det dobbelt fordelagtigt at plante. Ligeledes har man begyndt at indføre en avstralsk Akasie, hvis Bark giver et godt Garvestof. — Kvægholdet er i de fem Aar fra 1869 til 1874 næsten fordoblet fra 7,800000 til 15 Millioner, og man lægger samtidig Vægt paa at forbedre Racerne. Endelig udvikles Bjærgværksdriften — der findes nemlig store Jærn-, Kobber-, Bly- og Zinkminer — og i første Halvdel af 1876 udførtes 234,000 Tons Jærnmalm, samt noget Kobber og Bly. Tallet paa de Arbejdere, som sysselsættes herved, er over 4000, men Driften vil kunne faa et endnu større Omfang, naar den fornødne Arbejdskraft og gode Samfærdselsmidler tilvejebringes. En enkelt Jærnmine giver et aarligt Udbytte af næsten 400,000 Tons Malm.

Produktionens Forøgelse medfører naturlig Stigning af *Handelsomsætningen*. Algérien bliver baade en bedre Kunde for Frankrig og har stedse flere Varer at udføre. 1830 havde Indførselen kun en Værdi af 5 Mill. Frcs. og Udførselen af $1\frac{1}{2}$; 1840 var man kommen op til henholdsvis 32 og 7, 1850 til 88 og 49, 1860 til 194

*) En Hektoliter er lidt over 100 danske Potter.

og 108, og selv i Ulykkesaaret 1866 (med Hungersnød) indførtes for 179 Mill. Frcs. og udførtes for 92. 1873 naaede den samlede Omsætning en Værdi af 360 Mill. Frcs., og naar den i de to sidste Aar har været noget mindre, skyldes det fortrinsvis Synkning i Værnernes Priser og ikke Aftagen af deres Masse. Hvor stor Fordel Frankrig høster af Handelen med Algérien, lader sig selvfølgelig ikke udroege; derimod har Statskassen endnu kun Tab af Besiddelsen. Thi foruden Udgifter til Hæren bevilgedes der i Finansloven for 1877 24½ Mill. Frcs. til Algérien, deraf omtrent 3 Mill. til Kolonisationens Fremme, 9½ Mill. til offentlige Arbejder og 2½ til Rentegaranti for Jærnevejene, og i denne Sum er endda

ikke medregnet Bevillinger af et Par Millioner til Retspleje, Undervisning og Kultus for Evropæerne, hvilke ere optagne i vedkommende Ministeriers Budgetter. Som Indtægt fra Algérien opføres kun lidt over 24 Mill. Frcs., altsaa ikke fuldt saa meget, som dets civile Forvaltning koster; men herved maa dog ikke glemmes, at Toldafgiften af Varer, der indføres fra Frankrig, ikke kan opgives, og at Algérien saaledes i Virkeligheden yder et større Tilskud til Statskassen, end Finansloven udsiger. Derimod vil det sikkert endnu vare længe, inden Landet kan tænkes at yde Frankrig Dækning af de store Udlæg, som dets Indtagelse og de langvarige Krige have paaført Staten.

Om Indlandsisen og om Frembringelsen af de svømmende Isfjælde

(efter de seneste Iagttagelser)

af Dr. H. Rink.

(Hermed Tavle IX og Fig. 1 paa Tavle X.)

Nærværende Artikel er i Hovedsagen et Uddrag af mundtlige Meddelelser, som have været givne i Videnskabernes Selskabs Møder den 23de Februar og 23de Marts d. A. De svømmende Isfjælde ere upaatvivlelig saavel Nord- som Syd-Polarhavets mærkeligste Særsyn. Om deres Udspring paa den sydlige Halvkugle hviler der endnu et fuldstændigt Mørke. Paa den nordlige Halvkugle har man hidtil kun i Grønland eftersporet Oprindelsen til disse vældige Isblokke, og maaske Halvdelen af dem, der herfra sprede sig ud over Atlanterhavet, er opstaaet lige i Nærheden af vore derværende Handelspladser. Det har derfor under mit Ophold i Grønland stadig været min Opgave at samle Oplysninger om Maaden, hvorpaa disse Isfjældes Dannelse gaar for sig. Da jeg nylig havde haft Anledning til at gennemgaa de seneste Opdagelser og Undersøgelser, som kunde kaste Lys over dette Spørgsmaal, ønskede jeg at give Videnskabernes Selskab, som fra først af har skænket mine Iagttagelser i Grønland megen Opmærksomhed, en Oversigt over Resultaterne af denne Sammenstilling, og det er denne, som her er gjengivet; kun har jeg hist og her indflættet nogle forklarende Anmærkninger. Foredragene oplystes ved Kaart, der vare bestemte til at vise, dels Beliggenheden af de Steder langs Kysten, paa hvilke Isfjælde frembrin-

ges, og dels hvorledes Isfjældenes Dannelse gaar for sig paa et af disse Steder.

Hvad man i Grønland kalder et almindeligt stort *Isfjæld*, har enten en temmelig vandret Overflade, med lodrette Sidevægge, og rager i saa Fald 60 til 100 Fod op over Havfladen; eller det har ved Sønderbrydninger og Omvæltninger faaet en mere uregelret Form, med kamformede eller kegledannede Spidser, og overstiger da i Højde 100, undertiden ogsaa 200, men sjældnere 300 Fod. Det højeste Isfjæld, som er maalt under Grønlands Kyst, var næsten 400 Fod højt, og de, der naa en større Højde, maa være meget sjældne i de nordlige Have. Med Hensyn til Omfanget skifter dette fra flere hundrede til flere tusende Fod. Men det maa vel huskes, at alt dette kun vedrører den over Havet fremragende Del, medens der ligger 7 eller 8 Gange saa meget under Vandet; et Isfjældes Størrelse kan derfor i Korthed angives ved at sige, at den synlige Del baade i Højde og Omfang kan lignedes ved de største Bygninger, som ere opførte af Menneskehænder, og at det hele, hvis det laa paa Land, vilde være et ret anseligt Bjærg, paa 1000 Fods Højde eller derover, altsaa dobbelt saa højt